AYSUNUN, HUMAYIN, GÜNAYIN,
YALÇININ VƏ NIGARIN NAĞILLARI

BALACA QIRMIZI ÇIÇƏK

Balaca Qırmızı Çiçəyin bir gün yaşı var idi. Bircə gün idi ki, Balaca Qırmızı Çiçəyin qönçəsi açmışdı. Qıpqırmızı xırdaca ləçəkləri lap nazik idi. Elə nazik ki, kəpənək qonsaydı əzilərdi. Buna görə də kəpənəklər o Balaca Qırmızı Çiçəyin ləçəklərinə qonmurdu, kəpənəklər istəmirdi ki, o ləçəklər əzilsin, uçub gedib başqa güllərə, başqa çiçəklərə qonurdu.

Kəpənəklər özləri də çox yüngül idi, qırmızı idi, ağ idi, sarı idi, adam o rəngbərəng kəpənəklərə baxdıqca baxmaq istəyirdi. Buna görə də kəpənəklər başqa güllərə, başqa çiçəklərə qonub Balaca Qırmızı Çiçəyə baxırdı, Balaca Qırmızı Çiçəyin yüngüllüyünü hiss edirdi, qıpqırmızı xırdaca ləçəklərinin zərifliyini görürdü və kəpənəklər də dünyada belə gözəl qırmızı çiçək olduğu üçün sevinirdi.

Həmin gün elə bil ki, günəş də sevinirdi, şüaları bütün çəməni qızdırırdı. Həmin gün çəməndəki güllərin, çiçəklərin rəngləri də sevinirdi, qırmızı göyə qarışmışdı, göy sarıya, sarı yaşıla, yaşıl məxməriyə qarışmışdı və elə bil ki, həmin gözəl yaz günündə çəməndəki bütün rənglər gülürdü.

Bülbüllər də çəmənin sevinən rənglərinə baxırdı və gözəl nəğmələr oxuyurdu. Bülbüllərin həmin yaz günündəki nəğmələri dünyanın yaxşı işlərindən, gözəl hadisələrindən xəbər verirdi, anaların laylasından, uşaqların yuxusundan deyirdi.

Günəş də, güllər də, çiçəklər, kəpənəklər, bülbüllər də sevinirdi, təkcə... təkcə o Balaca Qırmızı Çiçək qəmgin idi.

Balaca Qırmızı Çiçəyin zərif çiçəkləri gülə bilmirdi, onlar da o qədər incə və zəif idilər ki, həmin isti, günəşli yaz günü, hətta bir az üşüyürdülər də.

O qırmızı çiçəyin yanında Böyük Sarı Gül bitmişdi. Çəməndə bütün güllər, çiçəklər, otlar Böyük Sarı Gülə hörmət edirdi. Böyük Sarı Gül hər şeyi bilirdi, hər şeydən xəbərdar idi. Çəməndə güllərin, çiçəklərin nə sualı olsaydı, Böyük Sarı Gülə verərdi. Çünki Böyük Sarı Gülün yaşı çox idi; Böyük Sarı Gülün qönçələri artıq düz yeddi gün idi ki, açmışdı.

Böyük Sarı Gül Balaca Qırmızı Çiçəyə baxdı, qıpqırmızı incə ləçəklərdəki qəmginliyi gördü və dedi:

– Bu gün gözəl gündür... Bütün çəmənimiz sevinc içindədi... Bəs sən nə üçün sevinmirsən? Nə üçün günəşin şüaları ilə qızınmırsan? Sən nə üçün qəmginsən?

Balaca Qırmızı Çiçək zəif, incə ləçəklərini yüngülcə qaldırıb Böyük Sarı Gülə baxdı və nazik, titrək səsi ilə dedi:

– Bax, o balaca qızın anası var... Bax, o balaca buzovun anası var. Bax, balaca bülbülün anası var... Bəs niyə mənim anam yoxdur?

Anası balaca qızını qucağına alıb çəməndəki cığırla kəndə tərəf gedirdi.

Inək buzovu yanına salıb qarşı dağın döşündən keçirdi.

Bülbülün balaları çəmənə bitişik ağaclıqda başlarını yuvalarından qaldırıb analarının səsinə səs verirdi.

Böyük Sarı Gül o balaca qızın anasına, o ana bülbülə, o inəyə baxdı, gülümsədi, sonra, elə bil, daha da mehribanlaşdı. Balaca Qırmızı Çiçəyə dedi:

– Sən hələ balacasan. Ona görə də hələ çox şey bilmirsən... Sənin anan torpaqdır. Mənim də, bütün güllərin, çiçəklərin də, bax, o böyük ağacları görürsən, onların da anası torpaqdır.

Sonra Böyük Sarı Gül göz işlədikcə uzanan düzlərə, çəmənlərə baxdı və yenə də Balaca Qırmızı Çiçəyə dedi:

– Bax, görürsən, bizim anamız torpaq necə böyükdür, necə genişdir?

Balaca Qırmızı Çiçək də geniş çöllərə, düzlərə baxdı.

Əlbəttə, Balaca Qırmızı Çiçək sevinirdi ki, onun da anası var. Sevinirdi ki, onun anası belə böyükdür, belə güclüdür.

Amma... amma o sevincdə Balaca Qırmızı Çiçəyin özü kimi lap yüngül, lap zərif bir qəmginlik var idi, çünki Balaca Qırmızı Çiçək istəyirdi ki, onu da anası qucaqlaya bilsin, xırdaca ləçəklərini öpsün...

KÜLƏYIN, ÇINARIN VƏ QARANQUŞ BALASININ HEKAYƏTI

O çinar ağacı lap balaca idi, sonra gün keçdi, ay dolandı, sonra ay keçdi, il dolandı, o çinar ağacı böyüdü, böyüdü və o qədər illər keçdi ki, o çinar ağacı o qədər böyüdü ki, haçansa eləcə balaca olmağı yadından çıxdı. Yadından çıxdı ki, yanından yüngülcə bir yel ötəndə, çöp kimi nazik və sütül gövdəsi az qalırdı sınsın.

O çinar ağacının başı göylərə dəyirdi və bütün yer üzünə də eləcə yuxarıdan aşağı baxırdı və o yüksəklikdən gördüyü dünya o qədər ayaq altında, o qədər kiçik idi ki, özünü həmin dünyanın ən güclüsü hesab etdi.

O çinar ağacı heç nədən çəkinmirdi, heç nədən qorxmurdu və iş o yerə çatdı ki, günlərin bir günündə o çinar ağacının yarpaqları xışıldadı:

– Mən o küləkdən də qorxmuram!

Əlbəttə, külək bunu eşitdi, çünki çöllərdə, düzlərdə, dağlarda, meşələrdə, hətta, dənizlərdə, okeanlarda da nə səs olurdu, nə deyilirdisə, külək onu o saat eşidirdi və bütün heyvanların, quşların, bitkilərin dilini bildiyi üçün, o saat başa düşürdü.

Külək bu xışıltını da eşitdi və qəzəbləndi.

Külək çinar ağacının ətrafında fırlandı, fırlandı, sonra daha da bərk əsdi, sonra lap bərkidi, çovğuna çevrildi, qıy vurub bütün ətrafa hücum çəkdi, yer titrədi, göy titrədi, o çinar ağacı silkələndi, yarpaqları qopdu, sonra budaqları qırılmağa başladı və qəzəbli külək o çinarın ətrafında elə bir burulğan yaratdı ki, o boyda ağac uzun-uzun illər bundan əvvəlki o sütül gövdəcik kimi, əsim-əsim əsməyə başladı, lap az qalmışdı ki, torpaqdan qopsun və külək bircə an dayandı ki, yeni bir qıyla çinar ağacını göyə sovursun.

Külək elə həmin bircə anlıq sükut içində qəfil bir civilti eşitdi.

O çinar ağacından kənarda köhnə bir dəyirman var idi və külək, ancaq çinarın ətrafında burulğan yaratsa da, o burulğanın dalğası dəyirmanın taxtapuşunu qoparmışdı. Dəyirmanın eyvanının dərinində, küncdə, tavanın altında isə bir qaranquş yuvası var idi və eləcə zəif-zəif, yazıq-yazıq civildəyən də o yuvadakı qaranquş balası idi. Eyvanın o küncünü hələ külək tutmurdu, amma bayaqdan yer-göy titrəyirdi və o köhnə dəyirman da az qala o taxtapuş kimi, yerli-dibli qopub havaya uçacaqdı.

Qaranquş balası yuvanın içində cıqqılı başını balaca və zəif bədəninə qısmışdı, birdən-birə aləmi bürümüş qasırğadan o qədər qorxmuşdu ki, təkcə öz ürəyinin döyüntüsünü eşidirdi, daha başqa heç nə görmürdü, heç nə eşitmirdi. Həmin o bircə anın içində ki, sükut çökdü, külək o saat o cıqqılı ürəyin döyüntüsünü eşitdi, sonra da o quşcuğazın yenicə dil açdığı qaranquş dilində nə civildədiyini eşitdi:

– Mən qorxuram...

Hə, külək bu civiltini eşitdi...

Külək yenidən qıy vurmağa tamam hazır idi və bilirdi ki, o qıydan sonra o çinar ağacı köklü-dibli qopub göyə sovrulacaq, amma külək bu civiltini eşitdi və birdən-birə tamam boşaldı, o qaranquş balasının ürəyinin eləcə tıppıltısı içində daha qıy vura bilmədi...

Külək qıy vursaydı, bilirdi, o çinar ağacı ilə birlikdə bu köhnə dəyirman da, bu köhnə dəyirmanla birlikdə o qaranquş yuvası da, o qaranquş yuvasıyla birlikdə o qaranquş balası da göyə sovrulacaqdı...

Balaca qaranquş balası başını qaldırıb yuvadan iki nöqtə kimi xırdaca və qapqara gözləriylə nigaran-nigaran ətrafa baxdı və ətrafın bu sakitliyi davam etdikcə, o cıqqılı ürəyin tıp-tıp tıppıltısı da azalırdı.

Külək o cıqqılı ürəyin tıppıltısının eləcə azalmasını eşidirdi və heç cürə təzədən qıy vura bilmirdi...

O çinar ağacı isə yavaş-yavaş özünə gəlirdi və qolu-budağı sınsa da, yenə əvvəlki kimi, yer üzünə yuxarıdan aşağı baxa-baxa deyirdi:

– Gördünüz?! Külək mənə heç nə eləyə bilmədi!..

NIGAR, YALÇIN VƏ ONLARIN DƏDƏSI

Nigarın adı Nigar idi. Yalçının adı Yalçın idi.

Nigarın dörd yaşı vardı, Yalçının iki yaşı. Nigarın kuklası vardı, Yalçının tapançası. Nigar evcik-evcik oynayırdı, Yalçın top-top. Nigarın öz şarı vardı, Yalçının öz şarı. Nigarın öz şəkilli kitabı vardı, Yalçının öz şəkilli kitabı. Nigarın öz velosipedi vardı, Yalçının öz velosipedi.

Amma Dədələri bircə nəfər idi – həm Nigarın Dədəsi idi, həm də Yalçının Dədəsi idi.

Əslində Dədə Nigarın da, Yalçının da babası idi. Nigar hələ danışa bilməyəndə belə deyirdi:

– Də-də-də-də-də...

Babası da ona baxıb gülürdü:

– Baxın, görün Nigar necə danışır: – də-də-də-də-də...

Nigar deyirdi:

– Də-də-də-də-də...

Babası gülürdü:

– Də-də-də-də-də...

Nigar hər dəfə babasını görəndə «Də-də-də-də-də»... – dedi, axırda «Də-də...» - dedi. «Də-də», yəni ki, Dədə.

Nigar nə edirdisə, Yalçın da onu edirdi.

Nigar babasına Dədə dedi, Yalçın da babasına Dədə dedi.

Nigar istəyirdi ki, Dədə həmişə onunla oynasın, ona nağıl desin. Yalçın da istəyirdi ki, Dədə həmişə onunla oynasın, ona nağıl desin.

Indi bəs nə olsun? Axı, Dədə bir nəfərdir...

Heç belə də iş olar?..

Bir gün Nigar soruşdu:

– Dədə, hara gedirsən?

Nigar nə soruşdusa, Yalçın da o saat onu soruşurdu:

– Dədə, hara gedirsən?

Dədə dedi:

– Gedirəm televizordakıların iş yerinə. Orada məni lentə çəkəcəklər, axşam televizorda danışacağam.

Nigar sevindi:

– Biz səni görəcəyik?

O saat Yalçın da sevindi:

– Biz səni görəcəyik?

Dədə dedi:

– Hə, axşam görəcəksiz...

Axşam Nigarla Yalçın eyvanda oturub kağızlarda şəkillər çəkirdilər. Axı, onların ikisi də rəssam idi!.. Ən yaxşı rəssam hansı idi? Elə ikisi də!.. Ancaq... ancaq Nigar öz kağızında nə çəkirdisə, Yalçın da öz kağızında onu çəkirdi... Birdən ataları onları çağırdı:

– Nigar, Yalçın, gəlin bura, Dədə televizorda danışır.

Nigarla Yalçın tez qaça-qaça otağa gəldi.

Nigarla Yalçının anası, bir də atası, bir də Dədə oturub televizora baxırdı.

Televizorda... Dədə danışırdı.

Bu necə işdir?

Nigar bir çay içə-içə televizora baxan Dədəyə baxdı, bir də televizorda danışan Dədəyə baxdı.

Yalçın da bir çay içə-içə televizora baxan Dədəyə baxdı, bir də televizorda danışan Dədəyə baxdı.

Doğrudan da bu necə işdi?.. Bay səni!..

Indi Nigarın da, Yalçının da iki Dədəsi vardı – bir Dədə çay içə-içə televizora baxırdı, o biri Dədə də televizorda danışırdı.

Nigar dedi:

– A-a-a!...

Yalçın da o saat dedi:

– A-a-a!..

Birdən Nigar dedi:

– Yalçın, Yalçın, bilirsən nə var?

Yalçın da tez istədi ki, desin: Nigar, Nigar, bilirsən nə var? Amma sonra başa düşdü ki, axı, belə olmaz... Dedi:

– Nə var?

Nigar dedi:

– Yalçın, qoy bu Dədə mənim olsun, televizordakı Dədə sənin olsun. Bu Dədə həmişə mənimlə oynasın. O Dədə həmişə sənlə oynasın. Yaxşı, Yalçın? Hə?

Yalçın Nigara baxdı, sonra otaqda çay içən Dədəyə baxdı, sonra televizorda danışan Dədəyə baxdı.

Nigar bir də soruşdu:

– Yaxşı, Yalçın?

Yalçın dedi:

– Yox, bu Dədə mənim olsun, o Dədə sənin olsun!

Necə oldu bu – televizorda danışan Dədə gülmədi, amma otaqda oturan Dədə güldü?

Sonra Nigarla Yalçının anası da güldü, atası da güldü.

Sonra Nigar onlara baxıb bərkdən güldü.

Sonra da Yalçın Nigara baxıb lap bərkdən güldü.

MƏN YAMAN QOCAĞAM

Nigar həyətdə çox atıldı-düşdü, qaçdı, tərlədi, ona soyuq dəydi, xəstələndi.

Yalçın dedi:

– Gördün, Nigar, adam özünü tərlətməz... Çünki adama soyuq dəyər, xəstələnər.

Günay da başını tərpətdi, yəni ki, düzdü, Yalçın düz deyir.

Axı, Günay hələ danışa bilmirdi, neyləsin?

Yalçın dedi:

– Günay, sən böyüyəndə, həyətə düşəndə, çox qaçıb özünü tərlətməzsən... Hə?

Günay başını tərpətdi, yəni ki, hə.

Yalçın atıla-atıla dedi:

– Gördün, Nigar! Biz özümüzü tərlətməyəcəyik! Biz xəstələnməyəcəyik!

Günay da əlini-əlinə vura-vura atıldı-düşdü, birdən... gurup!... dəydi yerə.

Günay istədi bərkdən ağlasın, amma bu vaxt qapının zəngi çalındı. Yalçın qapıya qaçdı. Günay da tez qapıya tərəf baxdı.

Gələn Dədə idi, Günayın, Yalçının, Nigarın babası.

Yalçın dedi:

– Dədə, Dədə, biz özümüzü tərlətməyəcəyik, Günay da, mən də xəstələnməyəcəyik! Nigar bizdən böyükdü, amma özünü tərlədib, xəstələnib!

Dədə dedi:

– Eybi yox, daha Nigar da bundan sonra özünü tərlətməyəcək, xəstələnməyəcək.

Yalçın Nigara baxdı:

– Hə, Nigar?

Günay da Nigara baxdı, istədi o da desin ki, «Hə, Nigar?», amma təkcə bunu dedi:

– I-ı-ı...

Nigar başını yastığın üstündə yavaş-yavaş tərpətdi, yavaş-yavaş da dedi:

– Hə...

Dədə bazardan Nigar üçün qıpqırmızı gilənar alıb gətirmişdi. Anası gilənarı yudu, boşqaba yığıb Nigarın çarpayısının yanındakı balaca kətilin üstünə qoydu.

Dədə dedi:

– Nigar, gör nə qəşəng gilənardı, ye.

Nigar yavaş-yavaş dedi:

– Istəmirəm, Dədə...

Dədə dedi:

– Sən bir bax, gör nə dadlıdı...

Dədə gilənardan birini götürüb Nigarın ağzına qoydu.

Yalçın da, Günay da Nigara baxırdı.

Nigar yavaş-yavaş dedi:

– Day istəmirəm... Acıdı...

Dədə dedi:

– Gilənar acı deyil, Nigar, sənin ağzın acı olub. Xəstələnmisən, ona görə ağzın acılaşıb. Keçib gedəcək.

Yalçın gilənara baxa-baxa, udquna-udquna Nigarın lap yanına gəldi. Günay da Yalçının yanına gəldi.

Yalçın soruşdu:

– Gilənar acıdı, Nigar?

Nigar yavaş-yavaş dedi:

– Hə...

Yalçın gilənarın birini ağzına qoyub dedi:

– Hə, acıdı...

Sonra bir gilənar da yedi:

– Hə, acıdı....

Sonra bir gilənar da yedi, bir gilənar da yedi, yedi, yedi:

– Hə, acıdı, acıdı, acıdı...

Yalçın gilənarların hamısını yedi qurtardı. Sonra Dədəyə baxdı, Nigara baxdı, sonra da Günaya dedi:

– Gördün, Günay, gördün mən necə qoçağam?! Acı gilənarın hamısını yedim!

Dədə ağzı-burnu qıpqırmızı gilənar şirəsinə bulaşmış Yalçına baxıb güldü. Nigar da Yalçına baxıb güldü. Günay da:

– I-ı-ı – dedi, yəni ki, Yalçın, doğrudan da, sən yaman qoçaqsan! Lap qoçaq!..

GÜNAYIN, YALÇININ, NIGARIN VƏ YEKƏ CANAVARIN NAĞILI

Çox şilə aşı yemişəm, amma belə yalan deməmişəm.

Günlərin bir günündə Günay, Yalçın, Nigar həyətdə oynayırdı. Bu təzə həyət elə gözəl idi ki!... Hər tərəf ağac, gül, ot... Bir tərəfə baxanda da böyük bir dağ görünürdü, özü də yamyaşıl meşəli dağ...

Nigar gavalı ağacına dırmaşdı. Yalçın da Nigara baxıb başqa gavalı ağacına dırmaşdı, Günay da Yalçına baxıb başqa gavalı ağacına dırmaşmaq istəyirdi, amma dırmaşa bilmirdi. Əlləri ilə ağacdan yapışıb bir ayağını yerdən qaldıranda – gurup! – dəyirdi yerə.

Birdən Nigar qışqırdı:

– Dədə gəldi!

Yalçın da o saat qışqırdı:

– Dədə gəldi!

Günay da qışqırmaq istədi «– Dədə gəldi!». Amma təkcə elə bunu dedi:

– Də-də-də-də!..

Nigar ağacdan atılıb Dədənin qabağına qaçdı. Yalçın da Nigarın dalınca qaçdı. Günay da Yalçının dalınca qaçmaq istəyəndə yenə də – gurup! – dəydi yerə. Ah, bu gözəl Günay nə vaxt yaxşı yeriyə biləcək, hə?

Günay başını qaldırdı, üz-gözünü turşutdu, istədi ağlasın, amma Dədə tez onu yerdən qaldırdı, tez də soruşdu:

– Günay, bura sənin xoşuna gəlir?

Nigar tez dedi:

– Mənim xoşuma gəlir!

Yalçın da o saat dedi:

– Mənim xoşuma gəlir!

Günay da demək istədi ki, «– Mənim xoşuma gəlir!» Amma təkcə elə bunu dedi:

– Mə-mə-mə-mə...

Nigar güldü:

– Günay, sən quzusan mələyirsən?

Yalçın da o saat güldü:

– Günay, sən quzusan mələyirsən?

Günay da güldü, demək istədi ki, « – Günay, sən quzusan mələyirsən?». Amma təkcə bunu dedi:

– Gü-gü-gü-gü...

Günay «Gü-gü-gü-gü...» – dedi, hamı da güldü.

Nigar, Yalçın, Günay Bakıdan buraya dünən yox, o biri gün yox, o biri gün gəlmişdi. Nə qədər isti olacaqdı, o qədər də burada qalacaqdılar. Bu gözəl həyətdə. Bütün yayı.

Dədə dedi:

– Sabah sizi meşəyə aparacağam...

Oy, gör Nigar necə sevindi!.. Dedi:

– Sabah meşəyə gedəcəyik? Ura-a-a!..

Əlbəttə, Yalçın o saat Nigar kimi sevindi!.. Dedi:

– Sabah meşəyə gedəcəyik? Ura-a-a!..

Amma Günay təkcə bunu deyə bildi:

– U-u-u!.. A-a-a!..

Yalçın dedi:

– Dədə, mən meşədə... – Sonra Nigara baxdı. – Nigar, mən meşədə... – Sonra Günaya baxdı. – Günay mən meşədə...

Nigar dedi:

– De də, Yalçın, sən meşədə nə?

Günay da bunu soruşmaq istədi. Amma təkcə:

– Sə-ə-ə... Mə-ə-ə... – dedi.

Ah, bu gözəl Günay nə vaxt danışmağı öyrənəcək?

Yalçın dedi:

– Mən meşədə bir dənə yekə canavar öldürəcəyəm!

Dədə dedi:

– Doğrudan?

Yalçın dedi:

– Hə, doğrudan!

Nigar bilmədi nə desin... Bilmədi buna inansın, ya inanmasın? Nigar Günaya baxdı. Günay da Nigara baxdı. Yalçın isə qollarının ikisini də qaldırıb pəhləvanlar kimi bükdü, Dədəyə, Nigara, Günaya öz gücünü göstərdi:

– Görürsünüz, mən necə güclüyəm? Sabah meşədə böyük canavar öldürəcəyəm!

Dədə dedi:

– Yaşasın qəhrəman Yalçın!

Nigar da dedi:

– Hə, hə, yaşasın qəhrəman Yalçın!

Amma Günay təkcə elə bunu dedi:

– Ya-ya-ya-ya...

Gün keçdi, axşam oldu, sonra gecə də keçdi... Axı, nağılda vaxt tez keçir! Səhər Dədə, Nigar, qəhrəman Yalçın, bir də lap balaca Günay meşəyə gedəndə Dədə soruşdu:

– Yalçın, bu gün yekə canavar öldürəcəksən?

Nigar da tez Yalçına baxdı, Günay da gördü ki, Nigar Yalçına baxır, tez o da Yalçına baxdı.

Yalçın dedi:

– Hə, meşədə yekə canavar öldürəcəyəm!

Onlar gəlib meşəyə çatdılar. Meşədə böyük-böyük ağaclar var idi, tikanlı-tikanlı kollar var idi. Meşədən cürbəcür səslər gəlirdi:

– Qa-qa-qa-qa...

– Ci-ci-ci-ci...

– Hop-hop-hop-hop...

Nigar dedi:

– Yalçın, sən yekə canavarı harada öldürəcəksən?

Yalçın meşədəki böyük-böyük ağaclara, tikanlı-tikanlı kollara baxdı, cürbəcür səslərə qulaq asdı, amma... Bay, bu necə işdi belə? Yalçın kimi qəhrəman heç bir söz demədi, Nigarın sualına cavab vermədi...

Nigar yenə soruşdu:

– Yalçın, sən yekə canavarı harada öldürəcəksən?

Meşədən isə eləcə cürbəcür səslər gəlirdi:

– Ho-o-o...

– Mö-ö-ö...

– Va-a-a...

Yalçın meşədən gələn bu səslərə qulaq asdı, meşənin dərinliyinə baxdı, axırda dedi:

– Dədə, bilirsən nədi?.. – Sonra Nigara baxdı. – Nigar, bilirsən nədi?... – Sonra Günaya baxdı. – Günay, bilirsən nədi?..

Nigar dedi:

– Nədi, Yalçın, de də...

Yalçın dedi:

– Mən yekə canavarı yuxuda öldürəcəyəm!

Dədə güldü:

– Yaxşı, qəhrəman Yalçın!..

Nigar heç bilmədi qəhrəman Yalçının bu sözünə nə desin...

Heç kim də bilmədi ki, Günay nə deyir:

– Du-du-du-du...

Dədə, Nigar, Yalçın, bapbalaca Günay meşədə gəzdilər, ağaclara baxdılar, dələ gördülər, çiçək yığdılar, sonra qayıtdılar evə. Sonra yenə axşam düşdü, yenə gecə gəldi, yenə səhər açıldı və səhər yuxudan duranda Yalçın bərkdən dedi:

– Nigar, Günay, mən yuxuda yekə bir canavar öldürdüm! Bilirsiz nə boydaydı? – Yalçın qollarını iri açıb göstərdi. – Bax, bu boyda! Mən onu götürüb yerə vurdum, öldürdüm! Bax, belə-belə!.. – Yalçın yumruqları ilə havanı döyəcləyə-döyəcləyə göstərdi ki, yuxuda yekə canavarı necə öldürüb!

Nigar qəhrəman Yalçına baxdı, bilmədi bu xəbərə inansın, ya inanmasın...

Günay da Nigara baxıb dedi:

– Mə-mə-mə-mə...

Günay demək istəyirdi ki, Nigar, Yalçın, mən də yuxuda yekə canavar öldürmüşəm! Lap yekə! Bax, bu boyda!

HUMAYIN YUXUSU

Humay elə yaxşı, elə yaxşı qızdı, özü də deyir ki, Humay yaxşı qızdı.

Günlərin bir gözəl günündə günəş yavaş-yavaş batdı, axşam düşdü, bütün uşaqlar yatdı, Humayın böyük bacısı Günay da yatdı.

Günay elə böyükdü, elə böyükdü, elə böyükdü, düz altı yaşının içindədi.

Humay elə balacadı, elə balacadı, elə balacadı, üç yaşı təzə tamam olub.

Amma Humayın böyük bacısı böyük Günay yatdı, Humay isə – bax a!.. – yatmaq istəmirdi!..

Humay yerində uzanmışdı, amma istəmirdi yatsın, istəmirdi, istəmirdi, istəmirdi, amma gözləri yumulurdu, amma özü yatmaq istəmirdi. Humay istəyirdi ki, yaxşı-yaxşı, yaxşı-yaxşı, yaxşı-yaxşı dostları gəlsin yanına, bir yerdə oynasınlar.

Hə, hə, hə!.. Humay elə yatmaq istəmirdi, elə yatmaq istəmirdi, elə yatmaq istəmirdi, amma gözləri yumuldu, açıldı, yumuldu, açıldı, yumuldu... Bay!... Elə yumulu da qaldı ki!..

... Humayın bir dənə qırmızı topu var idi. Elə qırmızıydı, elə qırmızıydı ki, lap qıpqırmızı.

Humayın topu evdən çıxdı, hoppana-hoppana, hoppana-hoppana pilləkənləri aşağı düşdü, küçəyə çıxdı, hoppana-hoppana, hoppana-hoppana getməyə başladı. Birdən Cıqqılı siçan Humayın topunun qabağına çıxdı. Cıqqılı siçan soruşdu:

– Ay Humayın topu, hara gedirsən belə?

Humayın topu dedi:

– Gedirəm, Humayın dostlarını yığam aparam Humayın yanına. Humay onlarla oynasın, yatmasın.

Cıqqılı siçan dedi:

– Humay yaxşı qızdı, Humay məni Bığlı pişiklə barışdırıb. Məni də apar Humayın yanına, ay Humayın topu!

– Gedək!

Humayın topu düşdü qabağa, Cıqqılı siçan da Humayın topunun dalınca, getdilər. Getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, birdən qabaqlarına Bığlı pişik çıxdı. Bığlı pişik soruşdu:

– Hara gedirsən, ay Humayın topu?

Humayın topu dedi:

– Gedirəm Humayın dostlarını yığam aparam Humayın yanına. Humay onlarla oynasın, yatmasın.

Bığlı pişik dedi:

– Humay yaxşı qızdı. Bir dənə parçadan düzəlmiş pişik var Humayda. Humay söz verib ki, bir də heç vaxt parça pişiyin bığlarını dartmayacaq. Axı, o parça pişik mənəm!.. Məni də apar Humayın yanına, ay Humayın topu!

– Gedək!

Humayın topu düşdü qabağa, Cıqqılı siçan Humayın topunun dalınca, Bığlı pişik də Cıqqılı siçanın dalınca, getdilər. Getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, birdən qabaqlarına bir Uzunboy zürafə çıxdı. Uzunboy zürafə soruşdu:

– Hara gedirsən, ay Humayın topu?

Humayın topu dedi:

– Gedirəm Humayın dostlarını yığam aparam Humayın yanına. Humay onlarla oynasın, yatmasın.

Uzunboy zürafə dedi:

– Humay yaxşı qızdı. Mənim bir dənə qəşəng şəklim var Humayda. Humay söz verib ki, bir də heç vaxt o şəkli cırmayacaq, o şəkli əzməyəcək. Məni də apar Humayın yanına, ay Humayın topu!...

– Gedək!

Humayın topu düşdü qabağa, Cıqqılı siçan Humayın topunun dalınca, Bığlı pişik Cıqqılı siçanın dalınca, Uzunboy zürafə Bığlı pişiyin dalınca, getdilər. Getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, birdən qabaqlarına Yaşıl karandaş çıxdı. Yaşıl karandaş soruşdu:

– Hara gedirsən, ay Humayın topu?

Humayın topu dedi:

– Gedirəm Humayın dostlarını yığam aparam Humayın yanına. Humay onlarla oynasın, yatmasın.

Yaşıl karandaş dedi:

– Humay yaxşı qızdı. Humay söz verib ki, bir də heç vaxt məni ağzına salıb dişləməyəcək, Humay mənimlə elə qəşəng, elə qəşəng yarpaq şəkilləri çəkəcək ki!.. Məni də apar Humayın yanına, ay Humayın topu!..

– Gedək!

Humayın topu düşdü qabağa, Cıqqılı siçan Humayın topunun dalınca, Uzunboy zürafə Bığlı pişiyin dalınca, Yaşıl karandaş Uzunboy zürafənin dalınca, getdilər. Getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, birdən küçənin ortasında dayanmış milisioner əmi fit çaldı, sonra əlini qulağının üstünə aparıb dedi:

– Vətəndaş Humayın topu, beləcə cərgəyə düzülüb hara gedirsiniz? Siz qatar kimi keçirsiz, maşınlar isə yolda dayanıb ləngiyir.

Humayın topu dedi:

– Milisioner əmi, biz Humayın dostlarıyıq. Gedirik onun yanına, onunla oynamağa.

Milisioner əmi dedi:

– A-a-a!.. Belə de!.. Humay yaxşı qızdı, çünki söz verib ki, bir də heç vaxt ağlamayacaq, bundan sonra həmişə anasının sözünə baxacaq, yeməyini yeyəcək, böyük bacısı Günayla da bundan sonra heç vaxt dalaşmayacaq. Məni də apar Humayın yanına, ay Humayın topu!..

– Gedək!..

Humayın topu düşdü qabağa, Cıqqılı siçan qırmızı topunun dalınca, Bığlı pişik Cıqqılı siçanın dalınca, Uzunboy zürafə Bığlı pişiyin dalınca, Yaşıl karandaş Uzunboy zürafənin dalınca, Milisioner əmi də Yaşıl karandaşın dalınca getdilər. Bu dəfə üz tutdular geriyə, Humaygilin evinə tərəf. Getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, getdilər, Humayın çox xoşladığı fəvvarələrin qabağından keçdilər, Humayın çox yelləndiyi yelləncəklərin yanından ötdülər, Humayın çox qaçıb oynadığı bağçanı da arxada qoydular, axırda gəlib çıxdılar Humaygilə.

Bir tərəfdən Humayın dostları gəlib çıxdı Humaygilə, o biri tərəfdən də gün çıxdı.

Gün çıxdı, səhər açıldı.

Hamı yuxudan oyandı.

Hamı yuxudan oyandı, Humay da yuxudan oyandı.

Hə, Humay yuxudan oyandı, ora baxdı, bura baxdı, Cıqqılı siçanı, Bığlı pişiyi, Uzunboy zürafəni, Yaşıl karandaşı, Milisioner əmini görmədi, təkcə qırmızı topunu gördü.

Humay tez yerindən qalxıb qırmızı topun yanına qaçdı. Humay soruşdu:

– Ay top, bəs hanı Cıqqılı siçan, onun dalınca Bığlı pişik, onun dalınca Uzunboy zürafə, onun dalınca Yaşıl karandaş, onun dalınca Milisioner əmi! Bəs hanı?

Humayın topu cavab vermədi.

Axı, topun dili yoxdu danışsın...

Humay başa düşdü ki, top, ancaq yuxuda danışa bilər, Cıqqılı siçan da, Bığlı pişik də, Uzunboy zürafə də, Yaşıl karandaş da ancaq yuxuda danışa bilər. Bircə Milisioner əmi qaldı...

Humay, tez pəncərənin qabağına qaçıb küçəyə baxdı.

Milisioner əmi küçənin ortasında dayanıb maşınlara yol göstərirdi. Birdən Milisioner əmi pəncərədən baxan Humayı gördü, gülümsədi, əlini qulağının üstünə apardı, Humayı salamladı.

Həmin gün Humay üçün, bax, beləcə başladı...

GÜNAY, HUMAY, BIR DƏNƏ GÜNƏBAXAN VƏ QIRT TOYUĞUN CÜCƏLƏRI

Qış qurtardı, yaz gəldi, nərgiz torpaqdan baş qaldırdı, ağaclar çiçəklədi, lalələr çölləri, düzləri qıpqırmızı qızartdı, gül bülbülü çağırdı, bülbül gülü, sonra yay gəldi, istilər başladı və Günayla Humay atasıyla birlikdə, anasıyla birlikdə maşına minib yay istirahətinə kəndə getdilər.

Günayla Humaygilin kənddə yaşadıqları evin həyətində çoxlu ağac var idi və Günayla Humay bu ağacları meyvələrindən tanıyırdılar:

– Bax, armud ağacı!

– Bax, alma ağacı!

– Bax, alça ağacı!

Həyətdə bostan da var idi. Bostanda qarğıdalı əkmişdilər, pomidor, xiyar əkmişdilər, amma bunların arasında bir dənə də gül uzanmışdı, saplağı elə uzun idi, bir Günay, bir də Humay – ikisi boyda! Özü qoğal kimi girdə idi, sapsarı ləçəkləri var idi və Günayla Humay bilmirdi ki, bu boy-buxunda, bu uzunluğunda, bu girdəliyində, bu sarılığında bu nə güldü belə?

Günay soruşdu:

– Bu nə güldü?

Günayın anası dedi:

– Yox, bu gül deyil, Günay, bu günəbaxandı. Yəqin bostana bir dənə toxumu düşüb, beləcə uzanıb...

Humay təəccüblə çiyinlərini çəkdi:

– Günəbaxan nədi?

Düzdü, Günay da bilmirdi ki, günəbaxan belə olur, amma Günay bilirdi ki, günəbaxan nədi, çünki Günay yaman çoxbilən qız idi, axı Günay, zarafat deyil ha, ikinci sinifə keçmişdi!..

Günay tez dedi:

– Humay, günəbaxan bilirsən nədi? Bax, biz ki, hərdən tum çırtlayırıq ha, günəbaxan odu, bildin?

Humay başını tərpətdi:

– Hə, hə, bildim! Tez onu çırtdayaq!

Axı, Humay hələ balaca idi. Axı, Humayın hələ cəmi-cümlətanı beş yaşı var idi.

Günayla Humayın anası dedi:

– Yox, Humay, günəbaxan hələ gərək lap böyüsün, yetişsin, sonra dərərik, tumlarını çıxardarıq, tavada qovurarıq, bir yerdə oturub çırtlayarsız. Amma qabığını yerə tökməzsiz ha!

Bundan sonra Günayla Humay hər gün həmin tək günəbaxanın dibinə su tökdülər.

Humay balaca beli ilə hər gün günəbaxanın dibini bellədi, Günay tez-tez baxdı ki, keçilər, buzovlar gəlib onların bu günəbaxanını yeməsin.

Günəbaxan hər gün bir balaca, hər gün bir balaca böyüyürdü, lap yekə olurdu...

Günayla Humay hər gün səhər tezdən yuxudan duran kimi ən birinci yerlərindən boylanıb pəncərədən həmin günəbaxana baxırdı.

Günlər keçdi, günəbaxan yekə, lap yekə, lap gözəl bir günəbaxan oldu. Qapqara iri tumları var idi.

Bakıya qayıtmaqlarına iki gün qalmış Günayla Humayın anası dedi:

– Bu gün günəbaxanı dərəcəyik!

Humay qışqırdı:

– Ay can, ay ca-an!..

Günay dedi:

– Yaxşı da, Humay, bərkdən qışqırma...

Günay belə dedi, çünki Günayın həmin günəbaxana bir az yazığı gəlirdi...

Günəbaxanı dərdilər, Günayla Humay günəbaxanın tumlarını çıxartdılar, anaları günəbaxanın tumlarını tavada qovurdu. Günayla Humay hərəsi bir nəlbəki gətirdi, anaları qovrulmuş tumu yarıya bölüb nəlbəkiləri doldurdu.

Günayla Humay çoxdan bəri gözlədikləri qovrulmuş isti tumdan bir ovuc götürüb həyətə qaçdılar ki, ləzzətlə çırtlasınlar.

Bir az keçdi.

Birdən Günayla Humay qaça-qaça evə gəldilər.

– Biz tumları cücələrə verdik!

Anaları güldü.

– Axı, cücələr tum yeməz...

Həyətdəki hində qırt toyuğun yeddi cücəsi var idi. Cücələr dörd gün idi yumurtadan çıxmışdılar, lap balaca idilər. Hər birisi bir yumurta boyda idi, təkcə nazik qılçaları, cıqqılı da ayaqları var idi. Belə bapbalaca cücələr iri tum dənələrini necə yeyə bilərdi?

Günay, Humay ikisi də bir ağızdan dedi:

– Cücələrə anaları tum verir. Gəl, bax!.. Gəl, bax!..

Günayla Humay anaları ilə birlikdə hinin qabağına gəldilər, açıq pəncərədən içəri baxdılar.

Qırt toyuq qaqqıldaya-qaqqıldaya gəzişirdi, cücələri də civildəyə-civildəyə onun dalınca qaçışırdı. Qırt toyuq hinin açıq pəncərəsindən adam görüb daha bərkdən qaqqıldadı.

Humay dedi:

– Ay cücələr!.. Ay cücələr!.. Alın!..

Humay hinə bir dənə iri tum atdı.

Qırt toyuq qaqqıldaya-qaqqıldaya gəlib dimdiyi ilə həmin tumu yerdən götürdü. Cücələr civildəşə-civildəşə, yüyürə-yüyürə, itələşə-itələşə analarının qabağına yığışdı.

Qırt toyuq dimdiyinin ucundakı tumun qabığını sındırdı, tumun ağ ləpəsi sıçrayıb yerə düşdü. Cücələr yenə civildəşə-civildəşə, itələşə-itələşə ağ ləpənin üstünə qaçışdı, amma ağ ləpə iri idi, bərk idi. Qırt toyuq qaqqıldaya-qaqqıldaya ağ ləpəni təzədən dimdiyinə aldı, sonra ağ ləpəni dimdiyində əzə-əzə xırdaladı, yerə səpələdi. Cücələr bircə göz qırpımında tum ləpəsinin qırıntılarını dimdikləyib yedilər.

Humay qışqırdı:

– Gördün!

Bu dəfə Günay hinə bir tum atdı və cücələr bu tumun da ləpəsini beləcə yedilər. Qırt toyuq başını qaldırıb pəncərəyə baxırdı, cücələr civildəşirdi, tum ləpəsi, deyəsən, cücələrin yaman xoşuna gəlmişdi və qırt toyuq da qaqqıldaya-qaqqıldaya elə bil deyirdi ki, ay qızlar, nə durmusuz, görürsünüz tumun ləpələri balalarımın necə xoşuna gəlir, yenə verin də!..

Günay dedi:

– Mən öz tumlarımın hamısını cücələrə verəcəyəm!

Humay da dedi:

– Mən də tumlarımın hamısını cücələrə verəcəyəm!..

Günay ovcundakı tumların hamısını bir-bir cücələrə atdı. Humay da ovcundakı tumların hamısını bir-bir cücələrə atdı, təkcə bir dəfə dedi:

– Günay, olar mən özüm də bir dənə tum yeyim?

Günay Humaya baxdı, başını buladı, dərindən nəfəs aldı və dedi:

– Yaxşı, Humay, bir dənəsini ye...

Nə etmək olardı, Humay hələ balaca idi də... O da cücələr kimi, tum ləpəsi yemək istəyirdi...

Sonra Günayla Humay cücələrə yenə tum gətirdilər, sonra yenə gətirdilər və beləcə tumların hamısını cücələrə verdilər. Humay özü isə, doğrudan da, ancaq bircə dənə tum çırtladı.

Cücələr başlarını qaldırıb hinin açıq pəncərəsinə baxırdı. Günayla Humayı görən kimi, bərkdən civildəşməyə başlayırdı, yəni ki, yaxşı tumdu, biz yenə istəyirik!..

Ancaq hayıf ki, o günəbaxan cəmi bircə dənə idi...

Sonra Günayla Humay anaları ilə birlikdə, ataları ilə birlikdə Bakıya qayıtdılar. Sonra yay qurtardı, payız gəldi, ağacların yarpaqları saraldı, yağışlar yağdı, quşlar uçub isti ölkələrə getdi, təkcə sərçələr yağışın altında islanıb civildəyə-civildəyə soyuqdan şikayət etdi, sonra qış gəldi, qar yağdı, amma o qovrulmuş tum ləpəsi yeyən balaca cücələr heç vaxt Günayla Humayın yadından çıxmırdı...

AXI, NƏ OLDU KI, BIRDƏN HAMI GÜLDÜ?

Günayla Humay on iki gün idi ki, yay istirahətinə Bakıdan kəndə gəlmişdilər və gözəl bir həyətdə, gözəl bir evdə yaşayırdılar.

Bilmirəm sizə demişəm, yoxsa yox, Günayın yeddi yaşı var idi, səkkizə keçmişdi, özü də lap çoxdan keçmişdi, Humayın isə beş yaşı var idi, altıya keçmişdi, özü də lap təzəcə keçmişdi.

Məktəbdə dərslər qurtarmışdı. Günay da birinci sinfi qurtarmışdı və Günay o qədər məktəbə getmişdi, o qədər dərs oxumuşdu, o qədər yazı yazmışdı ki, yaman yorulmuşdu.

Düzdü, Humay hələ məktəbə getmirdi, hələ hərfləri tanımırdı, ona görə də oxuya bilmirdi, yaza bilmirdi, amma Humay da axı, Günayı məktəbə ötürürdü, Humay da axı, evdə oturub Günayı gözləyirdi, Humay da axı, Günayın kitablarına baxırdı, Humay da axı, Günayın çəkdiyi şəkilləri çəkirdi və Humay da yaman yorulmuşdu.

Indi düz on gün idi ki, kənddə dincəlirdilər.

Günayla Humayın atası yazıçı idi. Səhərdən axşama qədər Bakıdan gətirdiyi yazı makinasının arxasında oturub yaz ki, yazırdı. Günayla Humay isə bütün günü həyətdə oynayırdılar, anaları ilə kəndə gəzməyə çıxırdılar, bulaq başına gedirdilər, çəmənlikdə gül-çiçək dərirdilər, böyürtkən kollarından böyürtkən yığırdılar...

Günayla Humay kənddə o qədər təzə şey öyrənmişdilər ki...

Sən demə, qarpız alma kimi, ya da ki, armud kimi, ya da ki, nar kimi, ağacda bitmir, yerdə bitirmiş...

Sən demə, inəyin balasının öz adı var imiş, buzov, atın da balasının öz adı var imiş, dayça, camışın isə balasının adı balaq imiş...

Sən demə... Eh, hansını deyəsən? Günayla Humay kənddə o qədər çox şey, o qədər çox şey öyrənmişdilər ki, elə bil kənd də bir təzə... məktəb idi! Düzdü, Günay Bakıdakı məktəbi də çox istəyirdi, amma bu məktəbi də lap çox istəyirdi!

Indi də Günay ilə Humay şüşəbənddə oturub həyətdəki armud ağacının dibində armud yeyən qaratoyuğa baxırdı. Bu qaratoyuq neçə gün idi ki, uçub gəlib həmin armud ağacının dibinə qonurdu və ağacdan düşüb yerdə qalan armudları dimdikləyə-dimdikləyə bir-bir yeyirdi.

Birdən kənddəki həmin gözəl evin sahibəsi Validə xala hinin yanından Günayla Humayı çağırdı:

– Günay! Humay! Tez bura gəlin! Görün sizə nə göstərirəm?!

Günayla Humay qaça-qaça hinin qabağına getdilər.

Validə xalanın ovcunda bir dənə balaca, lap, lap, lap balaca cücə var idi.

Bu cücə indicə yumurtadan çıxmışdı və Validə xala onu yavaşca əlinə götürüb Günayla Humaya göstərirdi.

Cücənin hələ heç tükləri qurumamışdı. Elə yavaşdan civildəyirdi ki, elə bil cücə deyildi, cücü idi. Gözləri elə xırdaydı ki, elə bil bir düyünü iki yerə paralayıb qapqara rəngə boyamışdın. Qanadları elə kiçikdi ki, elə bir kibrit çöpünü ikiyə bölüb düzəltmişdin. Ayaqları elə nazik idi ki, elə bil çəyirtkə ayağıydı. Təkcə... təkcə dırnaqları yaman uzun idi.

Günay cıqqılı cücənin bu cür uzun dırnaqlarını gördü və tələsik dedi:

– Validə xala! Validə xala! Tez qaçım qayçı gətirim, cücənin dırnaqlarını tut!

Humay da tələsik dedi:

– Hə, Günay, tez qayçı gətir! Qoy qəşəng olsun!

Birdən Validə xala Günayla Humayın bu sözlərinə bərk güldü.

Validə xalanın böyük qızı Ilahə də, ortancıl qızı Nüşabə, kiçik qızı Əfiqə də bərkdən güldü.

Validə xalanın balaca oğlu var idi, Nəsib, həmişə qaşqabaqlı olurdu, amma Nəsib də Günayın bu sözlərinə bərkdən güldü.

Humay da heç bilmədi ki, hamı niyə güldü, amma Humay da güldü.

Cıqqılı cücə də Validə xalanın ovcunun içində kiçik dimdiyini açıb yavaşcadan civildədi, elə bil ki, bu cıqqılı cücə də Günayın sözlərinə güldü...

AYICA

Ayıca Aysunun ən birinci dostu idi.

Ayıca ayı balasının adı idi. Axı, Aysu hələ sözləri düz deyə bilmirdi... Sözlərin orasını əyirdi, burasını əyirdi, özündən cürbəcür sözlər quraşdırırdı.

Bu ayı balasına da əvvəlcə: «A-a-a!» – dedi, sonra: «Yı-yı-yı..» – dedi, sonra: «Ca-ca-ca!..» – dedi. Sonra həmin «a»lar, «yı»lar, «ca»lar bir yerə yığılıb oldular nə?

Düzdü! «Ay-yı-ca!..».

– Ayıca!.. Ayıca!.. Ayıca!..

Ayı balasının adı da, bax, bu cür oldu Ayıca.

Bu ayı balasının sarı-kürən tükləri var idi, özü də həmişə gülürdü.

Ayıca o qədər böyük idi ki, lap Aysudan da böyük. Amma elə də yüngül idi ki, lap yüngül. Aysu onu qucağına götürürdü. Axı, bu ayı balası əslində pambıqdan idi...

Bu hadisə çoxdan olmuşdu, lap, lap çoxdan, düz altı gün bundan qabaq.

Onda gün çıxmışdı. Aysugilin kənddəki evlərinin qabağında çəmənlik var idi.

O çəməndəki güllər, çiçəklər gecənin sərinindən sonra, günün altında qızınırdılar.

Aysu Ayıcanı qucağına alıb çəmənə çıxdı.

Çəməndəki güllər, çiçəklər, otlar hamısı başını qaldırıb günəşə baxırdı. Bu güllərin, çiçəklərin, otların o qədər cürbəcür rəngi var idi ki, heç Aysunun bu qədər rəngli karandaşı yox idi: qırmızı, narıncı, sarı, yaşıl, xurmayı, məxməri, qızılı, göy, qəhvəyi, gümüşü, ağ, qızılı...

Aysu Ayıcanı yamyaşıl otların üstündə oturtdu. Özü isə güllərin, çiçəklərin arasında bu güldən o gülə, o güldən bu gülə tərəf qaçdı və qaça-qaça heç özü də bilmədən necə oldusa, birdən-birə uzun cümlələr deməyə başladı:

– Oy, nə qə... qə... qəşəng gül!..

Bu sözləri Aysu iri qırmızı gül üçün dedi.

– Oy, nə qə... qə... qəşəng gül!

Bu sözləri balaca sarı çiçəklər üçün dedi.

Aysunun yaş yarım yaşı var idi və ömründə birinci dəfə idi sözləri bir-birinin ardınca bu cür səliqə ilə düzürdü, lap böyüklər kimi danışırdı:

– Oy, nə qə... qə... qəşəng gül!..

Bu sözləri xırdaca mavi çiçəklər üçün dedi. O xırdaca mavi çiçəklər salxım-salxım idi.

Aysu beləcə, güllərdən güllərə qaçdı:

– Oy nə qəşəng gül!..

– Oy, nə qəşəng gül!..

– Oy, nə qəşəng gül!..

Bu vaxt ağappaq böyük gülün üstündən bir kəpənək uçdu. O kəpənəyin sapsarı qanadları günün altında sarı işıq kimi işıldayırdı. Sarı qanadlarında qıpqırmızı, gömgöy xallar var idi və o qıpqırmızı, gömgöy xallar da günün altında qıpqırmızı, gömgöy işıq kimi işıldayırdı.

O sarı kəpənək də uça-uça bu güldən o gülə, o güldən bu gülə qonmağa başladı. Aysu o qıpqırmızı, gömgöy xallı sarı kəpənəyə baxdı, baxdı və dedi:

– Oy, nə qəşəng kə... kə... kəpənək!..

Birdən o gözəl çəməndə, günün qızdırdığı o işıqlı, sakit çəməndə kimsə bərkdən ağladı.

Aysu dayandı, o tərəfə baxdı, bu tərəfə baxdı: çəməndə heç kim yox idi.

Bəs, bu gözəl gündə, bu qəşəng güllərin, çiçəklərin arasında kim beləcə ağlayırdı?

Necə? Ola bilməz!..

Aysu tez Ayıcanın yanına qaçdı.

Hə, hə... Sən demə, o gözəl çəməndə o cür bərkdən ağlayan Ayıca idi...

Aysu tez Ayıcanın yanında oturdu və bu dəfə də ömründə birinci dəfə sözləri bu cür yan-yana düzdü:

– Sənə... nə... olub... Ayıca?

Ayıca qalın və yumşaq pəncələri ilə ağlamaqdan qızarmış gözlərini ovuşdura-ovuşdura dedi:

– Hamı qəşəng... Güllər qəşəng... Kəpənək qəşəng... Bəs... Bəs mən? – Və Ayıca lap bərkdən ağladı.

Aysu:

– Sən də qə... qəşəngsən, Ayıca! – dedi.

Aysu Ayıcaya da bu sözləri birinci dəfə deyirdi.

Sonra bu sözləri elə dedi ki, çəməndəki bütün güllər, çiçəklər, otlar, kəpənəklər eşitdi!

– Sən də qəşəngsən, Ayıca!

Elə bil, bu sözləri Günəş də eşitdi!

Ayıca pəncələrini üzündən çəkdi, Günəşə baxdı və o ayı balasının gün işığında parıldayan gözləri yenə də əvvəlki kimi güldü.

Sonra Ayıca gülümsəyən yaş gözləri ilə Aysuya baxdı və burnunu çəkə-çəkə dedi:

– Sən də qəşəngsən, Aysu!..

Sonra Aysu Ayıcanı qucağına aldı və onlar gözəl güllərin, çiçəklərin arası ilə gəzə-gəzə evə gəldilər...

GILAS QIZ

Aysunun adı Aysu idi, amma güllər, çiçəklər, yaşıl, yamyaşıl otlar öz aralarında Aysuya «Gilas qız» deyirdilər, öz aralarında pıçıldayırdılar:

– Gilas qız gəldi...

– Gilas qıza bax...

– Oy, qıza bax...

– Oy, Gilas qızın bantı nə qəşəngdi!..

Əhvalat isə belə olmuşdu... Mən danışım, siz qulaq asın.

Aysugilin kənddəki evlərinin həyətində güllərin, çiçəklərin, yamyaşıl otların arasında böyük bir gilas ağacı var və həmin yay o gilas ağacı o qədər bar gətirmişdi ki, ağırlığından budaqlarının ucu sallanıb, az qala, torpağa dəyirdi. Amma gilaslar hələ yetişməmişdi.

Aysu hər gün səhər tezdən yerindən duran kimi evlərinin pəncərəsindən o gilas ağacına baxırdı ki, görsün, gilaslar yetişib qıpqırmızı qızarıb, yoxsa yox?

Aysu tələsirdi, gilasların yetişib qızarmağını gözləyirdi. Gilaslar isə tələsmirdi, çünki atalar deyib ki, tələsən tələyə düşər. Düzdü, bunu atalar deyib, amma Aysuya bunu Aysunun nənəsi demişdi. Tələsmək lazım deyildi, Aysu bunu bilirdi, amma Aysu çox tələsirdi, çox istəyirdi ki, o gilaslar tez yetişsin, tez qızarsın, qıpqırmızı olsun.

Nəhayət, günlərin bir günündə səhər Aysu yenə də yuxudan oyandı, pəncərədən o gözəl gilas ağacına baxdı.

Oy!.. Gilas ağacının üstündə qırmızı gilaslar var idi. Bir gilas... Iki gilas... Üç gilas...

Aysu daha böyük qız idi, daha iki yaşı tamam olmuşdu, üç yaşına – üç e! – keçmişdi, ona qədər saya bilirdi.

Bax, dörd qırmızı gilas... Beş qırmızı gilas...

Aysu qaça-qaça həyətə çıxdı və qaça-qaça da həyətdəki güllərin, çiçəklərin, yamyaşıl otların arasından keçib gilas ağacının yanına gəldi.

Bir... iki... üç... dörd...

Dörd qırmızı gilas da, yox, yox, ode, biri də var... beş qırmızı gilas da ağacın lap aşağı sallanmış budaqlarında idi və Aysu ayaqlarının ucuna qalxsaydı, əli o gilaslara çatardı.

Bax, bax, bu... bu bir qırmızı gilas!..

Aysu tək o gilası dərdi, tez də ağzına qoyub yedi.

O biri gilaslar qoşa saplaqlarda idi, ikisi bir, ikisi də bir.

Aysu yenə ayaqlarının ucuna qalxdı, əlini uzatdı, başını uzatdı, axır ki, o iki cüt gilası da ağacdan dərdi.

Bu gilaslar elə iri idi, qırmızı idi, günün altında elə par-par parıldayırdı ki!..

Əlbəttə, Aysu o gilasları da yemək istəyirdi, çünki Aysu gilası çox xoşlayırdı, ona görə də o gilası da çox yemək istəyirdi, amma o gilaslar elə gözəl idi!..

Aysu o dörd gilası yemədi, qoşa saplaqların birini bir qulağından, o birini də o biri qulağının üstündən keçirtdi və o gözəl gilaslar iri, qırmızı sırğalar kimi Aysunun qulaqlarından sallandı...

Həmin səhər çağı Aysugilin həyətindəki güllər, çiçəklər, yamyaşıl otlar da yuxudan təzəcə oyanmışdılar və gilas ağacından bir az kənarda bitmiş ağ çiçək də ləçəklərini tamam açmışdı.

O çiçək əvvəlcə Günəşə baxdı, sonra gilas ağacına baxdı, sonra da gilas ağacının yanında dayanmış Aysuya baxdı. Baxdı və təəccübündən donub qaldı: axı, ağ çiçək bilirdi ki, gilas, ancaq ağacda bitər, amma indi bu qızın xurmayı saçlarının altında, hər iki qulağında gilas bitmişdi.

Ağ çiçək heyrətlə pıçıldadı:

– Vay!.. Gilas qız!..

O gündən də həyətdəki bütün güllər, çiçəklər, yamyaşıl otlar Aysunu «Gilas qız» çağırdılar, Aysunu görən kimi pıçıldaşırdılar:

– Gilas qız gəldi...

– Gilas qıza bax...

– Oy, Gilas qızın bantı nə qəşəngdi!

QƏHRƏMAN AYSU, QARA PIŞIK VƏ CIQQILI SIÇANIN NAĞILI

Aysu çoxdan yuxudan durmuşdu, əl-üzünü yumuşdu, süd içmişdi, pendir-çörək yemişdi və indi də Fatma gəlinciyini durğuzub geyindirirdi.

Yay gəlmişdi və Aysugil də neçə gün idi ki, yay istirahətində Bakıdan kəndə köçmüşdülər, kənddəki evlərində yaşayırdılar.

Aysu Fatma gəlinciyini geyindirib qurtardı, istədi ki, aparıb Fatmanın da əl-üzünü yusun, amma bu vaxt lap astaca bir civilti eşitdi.

Aysu əvvəlcə diqqətlə qulaq asdı, sonra Fatma gəlinciyi çarpayının üstünə qoyb, açıq pəncərənin qabağına qaçdı və həyətə boylandı.

Evin qabağındakı qızılgül kolunun yanında üç dənə cıqqılı siçan balası qaçışa-qaçışa bir-biri ilə oynayırdı.

Bu siçan balalarının tükü bomboz idi, nazik bığları var idi, uzun quyruqlarını tərpədə-tərpədə burunları ilə bir-birini itələyirdilər, ora-bura qaçışırdılar, atılıb-düşürdülər.

Elə gözəl gün çıxmışdı, həyətdəki güllərin, çiçəklərin, otların elə gözəl rəngləri var idi ki, həyət elə sakitlik içində idi ki, boz siçan balaları civildəyə-civildəyə sevinirdilər və sevinə-sevinə də oynaşırdılar.

Boz siçan balaları ömürlərində birinci dəfə idi ki, həyətə oynamağa çıxmışdılar.

Aysu tez qaçıb Fatma gəlinciyini də gətirmək istədi ki, Fatma gəlincik də bu cıqqılı siçan balalarına baxsın, görsün ki, onlar necə sevinə-sevinə oynayırlar. Amma...

Amma bu zaman çox qorxulu bir hadisə baş verdi...

Birdən-birə elə bil ki, yerin altından çıxdı, ya göydən düşdü, bir qara pişik balası düz cıqqılı siçan balalarının qabağına atıldı, tüklərini qabartdı, belini dikəltdi və şimşək çaxan gözləri ilə acıqlı-acıqlı siçan balalarına baxıb bərkdən miyoldadı.

Cıqqılı siçan balaları əvvəlcə yerlərində donub qaldılar, sonra birdən özlərinə gəldilər və hərəsi bir tərəfə qaçdı: biri yuxarı tərəfə, biri aşağı tərəfə, biri də Aysugilin evinə tərəf.

Qara pişik balası əvvəlcə istədi ki, cıqqılı siçan balalarının üçünün də dalınca birdən qaçsın, amma başa düşdü ki, belə olmaz və cıqqılı siçan balalarından lap cıqqılısının dalınca atıldı.

O, lap cıqqılı siçan balası qaçıb Aysugilin evinin divarının dibində dayandı, çünki daha qaçmağa yer yox idi.

Qara pişik balası da üç-dörd dəfə atılıb, gəlib cıqqılı siçan balasının qabağında dayandı.

Cıqqılı siçan balası qorxudan tir-tir əsirdi. O birinci dəfə idi ki, pişik görürdü və bilmirdi ki, nə eləsin...

Qara pişik balası da, əslində, bilmirdi ki, nə eləsin, bu siçanla beləcə üzbəüz dayanırdı.

Qara pişik balası yenə də tüklərini qabartdı, belini dikəltdi, qıpqırmızı ağzını açıb bərkdən miyoldadı.

Bu vaxt Aysu:

– Dayan! – qışqırdı.

Aysunun səsini eşidən qara pişik balası bir az qorxdu. Cıqqılı siçan balasının isə tıp-tıp tıppıldayan cıqqılı ürəyində bir ümid yarandı.

Aysugilin evi birmərtəbəli idi, pəncərəsi yerə yaxın idi və Aysu pəncərəyə dırmaşıb həyətə sallandı, gözlərini yumdu və əllərini buraxdı.

Tap!..

Aysu həyətə düşdü, tez qara pişik balası ilə cıqqılı siçanın yanına qaçdı və yenə də:

– Dayan! – qışqırdı.

Qara pişik balası Aysuya baxıb səsini çıxarmadı.

Cıqqılı siçan balası qorxudan eləcə tir-tir əsirdi.

Aysu barmağı ilə siçan balasını göstərib qara pişik balasından soruşdu:

– Sən onu yemək istəyirsən?

Qara pişik balası qıpqırmızı ağzını açıb bərkdən miyoldadı, yəni ki, hə, yemək istəyirəm.

Aysu soruşdu:

– Sənin anan var?

Qara pişik balası yenə miyoldadı, yəni ki, əlbəttə, var.

Aysu soruşdu:

– Sən evə gəlməsən sənin anan nə eləyər?

Bu sözləri eşidəndə az qaldı qara pişik balasının gözləri yaşarsın və o yavaşdan miyoldadı, yəni ki, anam ağlayar...

Aysu soruşdu:

– Sən istəyirsən ki, anan ağlasın?

Qara pişik balasının gözləri doldu, lap yavaşdan miyoldadı, yəni ki, yox...

Aysu yenə barmağı ilə qorxudan tir-tir əsən cıqqılı siçan balasını göstərdi:

– Bəs, onun da axı, anası var!.. Axı, o öz yuvalarına qayıtmasa, anası həmişə ağlayacaq.

Qara pişik balası gah Aysuya baxdı, gah da cıqqılı siçan balasına.

Aysu soruşdu:

– Hə, sən yenə onu yemək istəyirsən?

Qara pişik balası bu dəfə qıpqırmızı ağzını açıb miyoldadı, təkcə yavaş-yavaş başını buladı, yəni ki, yox, mən daha cıqqılı siçan balasını yemək istəmirəm.

Aysu dedi:

– Onda gedin evinizə.

Çünki Aysu özü də Fatma gəlinciyinin yanına tələsirdi, axı, Fatma gəlinciyin əl-üzünü hələ yumamışdı.

Cıqqılı siçan balası Aysunun qabağına gəldi, astaca civilti ilə:

– Çox sağ ol, qəhrəman qız!.. – dedi, sonra qaça-qaça qızılgül kolunun yanındakı yuvalarına getdi.

Qara pişik balası cıqqılı siçanın arxasınca baxa-baxa fikirləşdi: «Işə bir bax a-a-a!.. Sən demə, cıqqılı siçanların da anası olurmuş!..».

KUKLA, YOXSA, AYSU?

Günlərin bir günündə, axşam çağı ata işdən evə gəldi ki, evdə gözəl, səliqəli, əl-üzü tərtəmiz, saçları qəşəng daranmış bir kukla var.

Vay... Bu necə kukladı?! Adam kimi gəzir, adam kimi baxır...

Ata soruşdu:

– Bu kukla hardandı belə? Mən heç onu görməmişəm!..

Birdən... o gözəl kukla güldü:

– Ata, kukla deyiləm e, mənəm!

– Kim?

– Mənəm də!

– Axı, sən kimsən?

– Aysu!

Sən demə, bu kukla, doğrudan da, kukla deyilmiş, Aysu imiş...

Əl-üzünü yuyub, saçını darayıb, təmiz rahat geyib və buna görə də atası elə bilib ki, Aysu Aysu deyil, Aysu – kukladı...

AYSU YORULUB...

Aysu birinci sinifdə oxuyur. Dünən də birinci sinifdə oxuyurdu, bu gün də birinci sinifdə oxuyur, eh... hələ sabah da birinci sinifdə oxuyacaq...

Nə qədər birinci sinifdə oxumaq olar?..

– Aysu, Aysu, dur, səhərdi daha!..

Aysu isə hələ yuxu görür. Görür ki, Cəmiləylə, Əşrəflə, Laləylə, Nərimanla həyətdə top-top oynayırlar, ora qaçırlar, bura qaçırlar...

– Aysu, Aysu, dur, məktəbin vaxtıdı!..

Aysu əvvəlcə gözünün birini açır, sonra o birini açır, atasına baxır:

– Mən yorulmuşam... – deyir.

– Yorulmusan?

– Hə! – deyir Aysu. – Yuxuda çox qaçmışam, yorulmuşam...

Bax, beləcə yorulandı Aysu.

Yuxuda o qədər ora-bura qaçır, o qədər top-top oynayır ki, səhər məktəbə getmək üçün durmaq lazım olanda da beləcə yorulur...

AYSU VƏ BALACA BALIQLAR

Aysu yenə deyir ki, nağıl danış.

– Nə qədər nağıl olar, ay Aysu?

– Çoxlu!

– Axı, gecədi...

– Nə olsun!

– Yatmaq lazımdı.

– Sən istəyirsən ki, mən yatım?

– Əlbəttə!

– Onda bir dənə də nağıl danış.

Aysu belə Aysudu.

– Yaxşı... Biri var idi, biri yox idi, bir Yaşıl Ördək var idi. Bu Ördək çayın qırağında bir meşəlikdə özünə yuva qurmuşdu. Yaşıl Ördək tək yaşayırdı. Bütün quşların, bütün heyvanların balaları var idi. Yaşıl Ördək istəyirdi ki, onun da balaları olsun, o da yuvada tək yaşamasın. Hər şey Yaşıl Ördəyin istədiyi kimi oldu. Yaşıl Ördək iki yumurta yumurtladı, gecə-gündüz yumurtaların üstündə yatdı, öz istiliyini yumurtalara verib, onları qızdırdı ki, balaları yumurtadan çıxıb o gözəl meşəni, o gözəl çayı görsünlər, göyü görsünlər, böyüsünlər və Yaşıl Ördək kimi, onlar da göydə uça bilsinlər. Günlərin bir günündə Yaşıl Ördək hiss etdi ki, balaları cıqqılı dimdikləriylə yumurtanın qabığını taqqıldadırlar, elə bil deyirlər ki, açın qapını, biz gəlirik!.. Yaşıl Ördək yumurtanın qabığını sındırıb çıxmaqda balalarına kömək elədi. O balaca, o gülməli balalar beləcə dünyaya gəldilər. Yaşıl Ördək elə sevinirdi ki, heç vaxt belə sevinməmişdi, çünki heç vaxt balası olmamışdı. Sən demə, quşlar, heyvanlar, ancaq balaları olanda belə sevinə bilirlər...

Aysu soruşur:

– Bəs, adamlar?

Mən deyirəm:

– Əlbəttə, adamlar da! Hə, Yaşıl Ördək çox sevinirdi. Cıqqılı ördək balaları kibrit çöpü kimi nazik qılçalarının üstündə güclə dayana-dayana, hələ tüklənməmiş ətcə qanadlarını tərpədə-tərpədə, balaca gözlərinin qapağını güclə açа-açа Yaşıl Ördəyə baxırdılar, civildəyə-civildəyə analarından yem istəyirdilər. Yaşıl Ördək iri və güclü qanadlarını yelləyə-yelləyə havaya qalxırdı, çaya enib suya baş vururdu, lap cıqqılı bir balığı dimdiyinə alırdı, uçub yuvasına qayıdırdı, balalar civildəyə-civildəyə, ayaq üstə aşa-aşa dimdiklərini Yaşıl Ördəyin dimdiyinə uzadırdı, Yaşıl Ördək də dimdiyində çapalayan o cıqqılı balığı balalarından birinin ağzına qoyurdu, bala o cıqqılı balığı udandan sonra, Yaşıl Ördək təzədən havaya qalxıb çaya uçurdu, suya baş vurub təzədən balaca bir balığı dimdiyinə alırdı, yuvasına uçub o balaca balığı da o biri balasının ağzına basırdı və hər gün bu cürə neçə dəfə çayın suyuna baş vururdu, xırdaca balıqları tutub eləcə dimdiyində yuvaya gətirirdi, bala ördəkləri yedirdirdi. Bala ördəklər də o qədər acgözüydülər, doymaq bilmirdilər... Indi sənə kimdən deyim, nədən deyim, bir pis köstəbəkdən. Bu pis köstəbək də çayın qırağındakı o meşəlikdə yaşayırdı. Xəlvətcə-xəlvətcə ora gedirdi, bura gedirdi ki, görsün yeməyə nə tapır. Beləcə, o pis köstəbək gəlib çıxdı Yaşıl Ördəyin yuvasının yaxınlığına. Ördək balalarını görəndə ağzının suyu axdı. Gizlənib pusmağa başladı ki, balalar yuvada tək olanda tez gedib onları yesin. Yaşıl Ördəyin də bu pis köstəbəkdən xəbəri yox idi. Balaları ağızlarını açıb civildəyə-civildəyə yemək istəyəndə qanadlarını açıb çaya uçdu, suya baş vurdu. Pis köstəbək də elə bunu gözləyirdi, tez qaça-qaça yuvaya gəldi, o ördək balalarından birini dişinə alıb tələsə-tələsə yedi ki, anaları uçub gələnəcən o birini də yesin.

– Pis ördək!

– Pis ördək niyə? Pis köstəbək demək istəyirsən?

Kövrəlib gözləri dolmuş Aysu, az qala, ağlaya-ağlaya:

– Yox! Pis ördək! Köstəbək də pisdi, Yaşıl Ördək də! – dedi.

– Niyə?

– Yaşıl Ördək pisdi! Çünki Yaşıl Ördək niyə gedib balaca balıqları tutub gətirirdi? Bəs, onların anası yoxdu? O getdi balaca balıqları tutdu, onları yedilər, ona görə də pis köstəbək onun öz balasını yedi!.. Bəs, ördəyin ikinci balası necə oldu? Pis köstəbək onu da yedi?

– Yox, yox... Macal tapmadı. Yaşıl ördək uçub gəldi, pis köstəbəyi qovdu!

– Yaşıl Ördək yenə o balasına balaca balıqlar tutub gətirdi?

– Yox... Yaşıl Ördək başa düşmüşdü ki, o da pis iş görür.

Bundan sonra balasını meyvələrlə, otla, yarpaqla yedirdirdi.

Aysu bir az sakitləşdi, sonra yavaş-yavaş yuxuya getdi.

SÖZLƏR, YANILTMACLAR,
TAPMACALAR...

QAR YAĞIB, YAĞMAYIB?

– QAR!.. QAR!..
Vay... QAR yağıb? Yazda bəyəm QAR yağar?
Yox... Sən demə, qarğadı, ağacın budağına qonub, QAP-QAR salıb:
– QAR-R-R... QAR-R-R...

QUMRU QUŞLARI

O qumru quşlarına bax, nə hirslə QURULDAYIR...
Qumru quşu QUR-QUR QURULDAYIR. Elə bil deyir ki, mənə yuva QUR.
QURMARAM, ay tənbəl qumru quşu, özün QUR.
Sən QURA bilməsən, yaxşı mən QURARAM.
QURULDAMA QUR-QUR, uç özün QUR.

«SÜZ» VƏ «SÜZ»

– Bir tapmaca deyim sənə?
– Hə!
– «Düyünü «SÜZ!» Bu nə «SÜZ»dü belə?
«Dur ayağa, SÜZ!» Bəs bu nə «SÜZ»dü belə?

BU «SAZ» HANSI «SAZ»DI?

– Qardaşım SAZ çalır.
– SAZ SAZdı?
– Hə, lap SAZdı!
– SAZ SAZı SAZ çalır?
– Hə, SAZ SAZı lap SAZ çalır!

KIM UÇUNDU, NƏ UÇDU, NƏ UÇMADI?

Birdən külək əsdi.
Birdən də pırıldayıb bir qaranquş UÇDU.
Mənim ürəyim UÇUNDU. Elə bildim qaranquşun yuvası UÇDU.
Amma yox... Qaranquşun yuvası UÇMADI, özü UÇDU.
Mənim də ürəyim daha UÇUNMADI.